

BIBLIOTECA COLEGIULUI NAȚIONAL „ȘTEFAN CEL MARE” SUCEAVA, DE LA FONDARE PÂNĂ LA MAREA UNIRE (1860–1918)

CORINA DOMINTE

Die Bibliothek des „Ștefan cel Mare“ Nationalgymnasiums Suczawa, von der Gründung bis zu der Großen Vereinigung (1860–1918)

(Zusammenfassung)*

Dieser Artikel rekonstruiert wesentliche Aspekte aus der Bibliotheks-vergangenheit der aller ersten Sekundarschule aus der südlichen Bukowina – das Griechisch-Orientalische Kaiserlich-Königliche Ober-Gymnasium in Suczawa, heute aktiv unter dem Namen Colegiul Național „Ștefan cel Mare“ Suczawa, gegründet durch kaiserlichen Erlass am 30. Juni 1860. Ins Leben gerufen und konsolidiert von bedeutenden Kulturpersönlichkeiten aus der Bukowina, wie zum Beispiel Samuil Isopescu (der erste Autor von Lehrhandbüchern in rumänischer Sprache mit lateinischer Schrift), Dr. Animpodist Daschievici (Gründungsmitglied der Bukowiner Archäologischen Gesellschaft „Muzeul“, mit Beiträgen zur Erforschung der Suczawaer Geschichte), der Historiker Ion Nistor oder der Germanist Victor Morariu, wurde die Schulbibliothek später von den Ereignissen des Ersten Weltkriegs geprägt. Die Einführung in den wissenschaftlichen Kreislauf der von der Bibliothek gesicherten, besonders kostbaren Spezialsammlungen, die von den Gymnasiallehrern fleißig gesammelt wurden, liefert wichtige Informationen für die Geschichte der Kultur und Bildung in der Moldau, vervollständigt das Bild des Kampfes der rumänischen Gemeinschaft für die nationale Einheit, die Wahrung der rumänischen Sprache und der kulturellen Identität in Bukowina in den Zeiten der temporären Besatzung.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bibliothek, Spezialsammlungen, voruniversitäre Ausbildung, Bukowina.

Înființarea bibliotecii Gimnaziului din Suceava

Organizarea sistemului bibliotecar al școlilor medii din Imperiul Austriac s-a dezvoltat în corelație cu noua reformă a sistemului de învățământ austriac din

* Traducere: Mihaela Kozlowski.

Analele Bucovinei, XXVII, 2 (55), p. 471–500, Rădăuți – București, 2020

prima jumătate a secolului al XIX-lea și cu înființarea școlilor secundare. Biblioteci gimnaziale puteau fi întemeiate numai în localitățile care nu aveau biblioteci universitare sau liceale, potrivit decretului Comisiei aulice de studii de la Viena (Studien-Hofkommission) nr. 883, din 21 aprilie 1825. În fiecare școală trebuia să existe o bibliotecă profesorală și una școlară¹, conform art. 55.§4 din noul *Plan de organizare a învățământului secundar din Imperiul Austriac*, intrat în vigoare la 15 septembrie 1849 și implementat în perioada 1851–1857². Scopul fondării bibliotecilor era de a sprijini formarea continuă, științifică și pedagogică a cadrelor didactice și de a oferi elevilor lectura adecvată. Biblioteca școlară putea fi administrată de directorul gimnaziului sau de un profesor de limbă maternă din clasele superioare, cu acceptul explicit al acestuia, remunerat numai în cazul în care biblioteca era „organizată, creată și catalogată începând de la bază”³.

Demersurile comunității românești bucovinene pe lângă Curtea de la Viena s-au concretizat în anul 1860, prin înființarea primului liceu românesc din ținutul Sucevei, numit „Griechisch-Orientalische Kaiserlich-Königliche Ober-Gymnasium in Suczawa”, în baza raportului ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice din Imperiul Austriac, contele Leon de Thun, din 10 iunie 1860, aprobat prin Rezoluția imperială din 30 iunie 1860⁴. Decretul a fost înaintat guvernului regional imperial pentru Bucovina de ministrul subsecretar de stat Helfert. Caracterul greco-ortodox al noii școli a fost subliniat prin emisul Guvernului Țării nr. 11166, din 31 iulie 1860, în contextul susținerii sale de către Fondul bisericesc al Bucovinei. Gimnaziul a fost inaugurat în 4 septembrie 1860, în baza Ordinului nr. 14805 al Ministerului Învățământului din Austria. Cursurile primului an școlar au debutat pe 17 septembrie 1860. Limba de predare era limba germană, deși Rezoluția imperială din 20 iulie 1859 stabilise limba română, „limba populațiunii” pentru care a fost creat institutul⁵.

Biblioteca a fost înființată din primul an de activitate a Gimnaziului Superior din Suceava. Din nota nr. 8 la *Planul de organizare a liceului*, deducem că bibliotecii i-a fost repartizată una dintre cele șase săli puse la dispoziția școlii de primăria Sucevei. Nota cuprinde necesarul de „elemente de recuzită” pe care primul director al liceului, dr. Josef Marek, le solicita guvernului local „cât mai repede posibil”: plăci de plumb cu inscripțiile *Directionskanzlei, I Cl., II Cl., Bibliothek, Physicalisches Cabinet, Naturalienkabinet*, un birou cu sertar, clopot,

¹ F. Grassauer, *Handbuch für österreichische Universitäts- und Studien-Bibliotheken sowie für Volks-, Mittelschul- und Bezirks-Lehrerbibliotheken*, Wien, Verlag von Carl Graeser, 1883, p. 15.

² E. Popovici, *Din istoricul Liceului Ștefan cel Mare din Suceava. 1860–1935*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1935, p. 25.

³ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 15.

⁴ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita: S.A.N.I.C.), Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, mapa XXXVIII, dosarul nr. 7, ff. 23–29, concept; E. Popovici, *op. cit.*, p. 21.

⁵ E. Popovici, *op. cit.*, pp. 21–22; F. Moraru, C. Dominte, *Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Suceava. 1860–2016*, ediția a 4-a revizuită, Suceava, Editura Colegiului Național „Ștefan cel Mare”, 2017, pp. 18, 247.

ceas bun și fiabil și o stemă cu vulturul imperial, inscripționată cu titulatura „Obergymnasium”⁶.

Custodia bibliotecii Gimnaziului Superior din Suceava a fost acceptată de Josef Marek⁷. În perioada mandatului (1860–1866), directorul Marek s-a ocupat personal de întemeierea și de consolidarea unui nucleu de bibliotecă. Prima cumpărătură a făcut-o în anul 1860, „pe cale telegrafică”, de la Viena, deoarece la Suceava „nu exista nicio librărie”, iar în Cernăuți „cărțile didactice trebuincioase” erau epuizate pe 16 septembrie⁸. Catalogul de achiziții, alcătuit de Josef Marek în colaborare cu profesorii gimnaziului, cuprindea 48 de titluri în limba germană⁹ și a fost aprobat de guvernul local cu decizia nr. 56910, din 5 ianuarie 1861¹⁰.

Pentru studiul limbii române, catihetul Constantin Andrievici a solicitat 71 de titluri de cărți românești: 16 titluri din „sfera religioasă bisericească”, nouă titluri „morale, mai ales pentru învățaciei”, nouă „istorice profane”, patru „geografice”, 15 titluri de cărți de „poesii”, trei „filosofice”, patru de „fizica și istoria naturală” și șapte „vocabulare și gramatică”.¹¹ Deoarece fondurile disponibile pentru achiziția de carte în primul an școlar erau limitate la suma de 200 de florini alocați de primăria Sucevei „spre întemeierea și inavușirea bibliotecii gimnaziale”¹², iar școala trebuia să asigure material didactic pentru fiecare disciplină prevăzută în programa școlară, din lista propusă de Andrievici au fost acceptate, inițial, doar patru titluri – *Vocabulariu*, de Barițiu; *Vocabulariu*, de I. Eliade; *Gramatica germano-română*, de V. Ianovici; *Gramatica*, de Munteanu –, ulterior fiind aprobate și *Letopiseștele* lui Kogălniceanu. Se motiva că jumătate din suma de 400 de florini primită de la primărie trebuia păstrată pentru anul școlar următor, în vederea procurării de aparate pentru fizică¹³.

Deoarece librăria Gerold’s Sohn din Viena nu deținea cărțile românești solicitate de catihetul Constantin Andrievici, iar librăria lui Winiarz din Cernăuți avea doar un titlu, directorul Marek a cerut profesorului Andrievici altă listă de

⁶ Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, Fond Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava (în continuare se va cita: S.J.S.A.N., L.S.C.M.), dosar nr. 1/1860, f. 17.

⁷ Ceh de origine, Josef Marek s-a născut în 20 decembrie 1813, la Walern (ceh. Volary), în Boemia. A fost custodele bibliotecii în perioada 1860–1866. Profesor de limbi clasice transferat la Suceava de la Gimnaziul din Brünn, director interimar prin Ordinul ministerial nr. 10855, din 7 august 1860, apoi definitiv prin Rezoluția imperială din 18 septembrie 1862, Marek a fost inspector general al învățământului secundar și primar în Bucovina din iulie 1869, până la pensionare, în anul 1877. Cf. E. Popovici, *op. cit.*, p. 22, 42; S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 1/1860, f. 18; Ligia Maria Fodor, *Învățământul secundar în Bucovina (1861–1918)*, București, Editura Etnologică, 2014, p. 112.

⁸ E. Popovici, *op. cit.*, p. 24.

⁹ C. Morariu, *Biografia lui Constantin Morariu Andrieviciu, fostu profesor ord. de teologia morala la institutul teologicu din Cernautiu scrisa de Unu adêncu stimatoriu a dênsului* (în continuare se va cita: C. Morariu, *Biografia lui Constantin Morariu Andrieviciu*), Gherla, Tipografia „Aurora P. A. Todoranu”, 1889, p. 26.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, pp. 16–20.

¹² *Ibidem*, p. 20.

¹³ *Ibidem*, pp. 23–24.

cărți pentru studiul limbii române, alcătuită de această dată în limba germană¹⁴. Noul catalog, mai cuprinzător, conceput de Constantin Andrievici tot în limba română și prezentat în conferința corpului didactic din 28 ianuarie/9 februarie 1861, cuprindea 124 de titluri de cărți românești, structurate în două secțiuni: 54 de cărți pentru „promovarea studiului limbii române în cele patru clase inferioare ale gimnasiului” și 70 „menite să lărgască cunoștința limbii române și știința literară în clasele cele superioare”¹⁵. Constantin Andrievici solicita, pe lângă balade, fabule și poezii de Alecsandri, Văcărescu, Asachi, Bolintineanu, Anton Pann, vocabulare și manuale de gramatică de Ianovici, Munteanu și Bellissimus, achiziționarea *Letopisețelor* lui Kogălniceanu și *Istoria Țării Românești și a Moldovei*, ilustrată cu portretele domnilor moldo-români în două volume – „să cunoască școlarii și istoria românilor..., pentru că în istoria numită universală, dară scrisă nemtiesce, nu este amentitu nimica despre români”¹⁶.

Greutățile întâmpinate în achiziția cărților necesare studiului disciplinei limba română la Gimnaziul din Suceava l-au determinat pe catihetului Constantin Andrievici să întemeieze biblioteca cu cărți românești în locuința personală¹⁷. Demersul a beneficiat și de sprijinul autorilor și tipografiilor din Principate, care au donat „cărți și publicații școlilor și bibliotecilor române din Bucovina”, urmare a apelului făcut de guvernul român în anul 1861¹⁸. Interzise de autoritățile de la Viena, deoarece puteau contribui la trezirea conștiinței naționale la elevii gimnaziului sucevean, cărțile românești au circulat la început clandestin, colecția fiind asaltată de „tinerimea studioasă” în zilele de duminică și în sărbătorile religioase de peste an¹⁹. Promovat profesor de morală și dogmatică la Institutul Teologic greco-oriental din Cernăuți, în anul 1869,²⁰ Constantin Andrievici a lăsat în grija profesorului de religie Ion Beldean cele „113 opere, mai ales românești, în 119 volume”, pe care le-a adunat „în calitate de catihet al gimnaziului pentru elevii români”. În anul 1872, la plecarea din gimnaziu, profesorul Beldean a donat cărțile bibliotecii școlare²¹.

După primul an școlar, inventarul încheiat pe 10 octombrie 1861 consemna doar două titluri de cărți în limba română intrate prin donație în bibliotecă: *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, de Dimitrie Cantemir (un volum) și *Liturgica greco-orientală*, de Silvestru Morariu-Andrievici (două volume). Celelalte achiziții erau opere în limbile germană, latină și greacă: 43 de titluri în 252 de volume,

¹⁴ *Ibidem*, p. 26.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 27–35.

¹⁶ *Ibidem*, p. 25.

¹⁷ *Ibidem*, p. 37.

¹⁸ I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Editura Humanitas, 1991, p.149.

¹⁹ C. Morariu, *op. cit.*, p. 37; I. Cernat, E. Lazarovici, *Mitocu Dragomirnei, satul de lângă „Cordun”*: carte monografică, Botoșani, Editura AXA, 2006, p. 572.

²⁰ E. Popovici, *op. cit.*, pp. 23, 33.

²¹ J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1872. Herausgegeben von dem Director des Gymnasiums Joh. Limberger, Czernowitz, Buchdruckerei des Rudolf Eckhardt, 1872, p. 71 (în continuare se va cita: *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1872*).*

dintre care 41 de volume cu finanțare publică (174 de florini austrieci) și 211 volume reprezentau donații diverse, dintre care 150 erau programe gimnaziale²².

Analizând evoluția resursei umane a liceului, constatăm că în perioada 1860–1864 numărul elevilor și a cadrelor didactice a înregistrat o creștere semnificativă. Dacă în septembrie 1860, primul an școlar a debutat cu patru profesori și 79 de elevi (60 de elevi în clasa I și 19 elevi în clasa a II-a), în al doilea an școlar, liceul completase ciclul inferior cu clasele III și IV. În anul 1863 a fost inaugurat ciclul superior al liceului, clasa a V-a, cu 19 elevi, iar în anul 1864, clasa a VI-a, cu 16 elevi; totodată, numărul elevilor înscriși în clasa I a crescut semnificativ, de la 76 de elevi în anul 1863, la 79 în anul 1864. În anul 1866, Gimnaziul din Suceava era liceu clasic complet, cu opt clase în care învățau 288 de elevi – 130 români, 60 germani și 60 polonezi și ruteni – și predau 14 profesori, dintre care patru erau români²³.

Fondurile repartizate de stat bibliotecii liceului din Suceava pentru achiziția de carte erau insuficiente, în contextul creșterii accelerate a resursei umane în gimnaziu. Pentru a suplini această lipsă, spre sfârșitul anului 1864 a fost înființat un Comitet cu scopul de a sprijini activitatea noului institut de învățământ. Comitetul a fost înființat, „prin inițiativă personală, altruistă”, de Johann Kostin senior, moșierul Berzorad, administratorul biroului telegrafic Adam Müller, avocatul de stat dr. Frisch, directorul principal Johann Mitkiewicz, grefierul curții judecătorești Klodnicki și profesorii gimnaziali August Klimfinger și Ștefan Nosiewicz²⁴. Pe 25 decembrie 1864, comitetul a predat conducerii liceului suma de 587 de florini și șapte creițari și 12 ducați în aur, iar în scrisoarea de însoțire, „și-a exprimat dorința ca cca. 150 de florini din această sumă să fie utilizată pentru înființarea unei biblioteci școlare”, diferența de 398 de florini și 40 de creițari fiind împărțită „fără întârziere studenților săraci și meritoși, [...] fără ca să se facă vreo diferență de religie sau naționalitate”²⁵.

Pentru înființarea bibliotecii elevilor, directorul Marek a trimis Autorității Regionale a Bucovinei o cerere de extindere a bibliotecii școlare cu nr. 12 589, prin care solicita „pentru trei ani, începând cu 1864/5, câte 300 de florini, pentru următorii 3 ani câte 200, iar apoi câte 50 de florini anual”. Prin corespondența din 25 august/6 septembrie 1865, episcopul greco-oriental a modificat cererea depusă de Marek. Se aproba o „contribuție din Fondul religios greco-oriental al Bucovinei de 200 de florini pentru anul școlar 1866 și cu 50 de florini pentru anii următori”. Însă, nota explicită introdusă venea în contradicție cu politica de achiziții reglementată de la Viena. Mai precis, episcopul solicita ca „jumătate din cărțile cumpărate să fie în limba română”, iar selecția cărților românești „trebuia făcută de cei doi catiheti greco-orientali, în colaborare cu profesorul de limba română și cu comisarul

²² S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 3/1860, ff. 1–3.

²³ J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des griechisch-oriental. Gymnasiums in Succawa für das Schuljahr 1866*, pp. 38–40.

²⁴ J. Marek, *op. cit.*, p. 40.

²⁵ *Ibidem*.

episcopal, iar lista respectivă trebuia înmănată Direcției gimnaziului în vederea achiziționării”. Cererea depusă de Josef Marek a fost acceptată de Autoritatea Regională Cernăuți prin raportul din 30 septembrie, prezentat în 10 octombrie 1865. Era acceptată contribuția stabilită de Consistoriu, însă a fost respinsă procedura de selecție a cărților, deoarece „contravenea reglementărilor existente și domeniului de activitate al directorului gimnaziului”.

Organizarea bibliotecii elevilor, ca extindere a bibliotecii gimnaziale, a fost aprobată cu Decretul înaltului Minister de Stat din 14 octombrie 1865, nr. 9759²⁶. Biblioteca școlară, atât de necesară „pentru a împiedica elevii de la distracții nepermise în timpul liber și pentru a oferi un înlocuitor al relațiilor sociale cu influență asupra spiritului și sentimentelor”²⁷, a fost dotată, conform uricului de fondare, „cu 200 de florini în primul an, iar în anii următori cu 50 de florini din Fondul bisericesc”²⁸.

Prima achiziție de cărți pentru biblioteca elevilor (46 de titluri, în 112 volume) a fost finanțată din suma donată de Comitet, în cuantum de 187 de florini și 67 de creițari și 12 ducați. Dintre cele 112 volume achiziționate pentru elevi în anul 1866, doar 21 de titluri în 21 de volume erau cărți în limba română: *Din poeziile lui George Sion* (1857, București, Tipografia Națională a lui Iosif Romanov); *Compendiu de Istoria Transilvaniei: cu distinctă privire la români*, de Ioane V. Rusu (1864, Sibiu, Tiparitu și în comisiune la S. Filtsch); *O victorie de Margat, Cânturi intime*, poesii de R. Ionescu (1854, București, Libraria lui A. Daniilopolu); *Din poeziile lui Andrei Mureșanu* (1862, Brașov, Tipografia „Ioann Gott”); *Novelle*, de Bucșenescu; *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țerei Muntenesci și a Moldovei*, tomul I–III, de Dionisiu Fotino (1859, București, Tipografia Națională a lui Iosif Romanov et Companie; traducere de George Sion); *Arhiva românească*, de Mihail Kogălniceanu (1860, Iași); *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I–II, de Alexandru Papiu-Ilarian (1851–1852, Viena); *Istoria românilor din timpurile cele mai vechie până în zilele noastre*, de August Treboniu Laurian (1862, București, Tipografia Statului); *Istoria Țării Românești*, editată de frații Tunusli (1806, Viena; autor Mihail Cantacuzino – BRV, vol. II, p. 488); *Istoria politică*, de Fătu; *Instituțiunile României*, de Ion Heliade-Rădulescu (1863, București, Typographia Heliade și Asociații); Colecțiune de poesii *Faptele eroilor*, cu ilustrație de Alessandru Pelimon (1857, București: Imprimeria Națională a lui Iosif Romanov et Companie); *Melodii intime*, poezii de George Cretianu (1855, București); *Melodii române*, de Bolintineanu (1858, București, Imprimeria „C. A. Rosetti”); *Poesii umanitare*, de Cezar Bolliac (1866); *Flori de câmp*, de I. C. Fundescu (1864); *Flori de Moldo-România*, de Alexandru Pelimon (1864); „Progresul”, pe anul 1866; *Repertoriul biblio-cronologic*, de Dimitrie Iarcu (1865) etc.²⁹ Dintre aceste titluri, *Poesiile* lui Sion s-au păstrat până astăzi.

²⁶ S.A.N.I.C., dosar nr. 3/1860, ff. 1–3.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ J. Marek, *op. cit.*, p. 39.

²⁹ J. Marek, *op. cit.*, p. 39.

Inițiativa comitetului din anul 1864 s-a concretizat în fondarea, în anul școlar 1869–1869, a Asociației pentru ajutorul elevilor săraci și meritoși de la Gimnaziul din Suceava, cu scopul de a „susține elevii săraci ai gimnaziului din Suceava, care se caracterizează prin comportament și sârguință, și anume fără deosebire de religie sau naționalitate”³⁰. Statutul asociației a fost aprobat de Guvernul provincial cu Decretul nr. 1580, din 23 februarie 1869. Din comitetul de conducere făceau parte: dr. Josef Marek, directorul liceului – președinte; Abraham von Prunkul, notar și reprezentant al Consiliului municipal – vicepreședinte; profesorul Dimitrie Isopescul – secretar; Johann Lass, vameș – casier și Adam Müller, administrator birou telegraf – contabil³¹. În scurt timp, asociația, care avea sediul în Suceava, a strâns 600 de florini din contribuția membrilor, a comunităților locale din Gura Humorului și Ițcani, precum și din partea Societății Muzicale din Suceava, care a donat 200 de florini și patru ducați de aur, „ca venit net al unui concert special organizat în acest scop umanitar”³². Articolul 22 din Statut prevedea ca, în cazul dizolvării asociației, indiferent de motive, „întregul său patrimoniu va intra în biblioteca elevilor liceului din Suceava”³³. În anul 1890, s-a constituit Asociația de Ajutor Gimnazială, instituție autonomă, pe baza statutului modificat al fostei Asociații pentru ajutorul elevilor săraci și meritoși ai Gimnaziului din Suceava, înființată în 1869³⁴.

Înființarea paralelelor românești în anul 1881 a deschis porțile gimnaziului copiilor de țărani români, populația școlară înregistrând o creștere progresivă la ciclul inferior. Prima clasă divizionară românească a fost organizată în septembrie 1881, cu 38 de elevi, în baza Ordinului ministerial din 7 iunie 1881 și cu Rezoluția imperială din 4 februarie 1882³⁵. Anul școlar 1881–1882 a debutat cu 19 profesori

³⁰ Idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griechisch-orientalischen Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1869*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1869, p. 81.

³¹ „Până la 13 iulie se alăturaseră asociației în ordine cronologică: a) ca membri fondatori domnii *pleno titulo* și laudabilele corporații: dr. Josef Marek; Demet. Ritt. v. Popowicz (30 florini); Konst. v. Myrza (3 ducați în aur); Baron Demeter v. Petrino (20 florini); Freiherr Nikol. v. Kriste (12 florini); Alex. Ritter v. Popowicz (30 florini); Georg Ritter v. Popowicz; Gemeinde Skeja; Ferd. Eus. Ritter v. Popowicz (30 florini); d-na Pulcheria v. Grigorcz; Sigm. v. Gorzecki Lichtenberger, cu un cadou de 20 florini, districtul Gura Humorului; Nikol. Stefanowicz; Berl Perker (15 florini); prototopul Georg Grigorowicz; pastorul Georg Popowicz; Aut. Stokera, districtul Snirawa, cu 50 florini, împreună cu declarația că dorește să contribuie anual cu 2 florini, ca și Elias Botezat; b) ca membri contributori domnii *pleno titulo* și laudabilele corporații: dr. Jos. Berggrün; Konst. Polonik; Joh. Mitkiewicz, comuna Ițcani (5 florini); venerabilul pastor senior Herakl Gołębiowski (5 florini); venerabilul pastor senior Ig. Stefanowicz, comuna Buninți (4 florini); Adam Jaworski (3 florini); Fleischmann (3 florini); Aaron Rosenfeld, C. Ebert și Ansamblul de Canto din Suceava au dedicat asociației 200 florini și 4 ducați în aur, ca venit net dintr-un concert special organizat în acest scop umanitar”. Cf. J. Marek, *op. cit.*, p. 79.

³² J. Marek, *op. cit.*, pp. 79–80.

³³ *Ibidem*, p. 87.

³⁴ Șt. Dracinski, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr.-Or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahre 1890*, Czernowitz, Concess. Typo- und Lithographie des Erzb. Silvester Morariu-Andriewicz, 1890, p. 69.

³⁵ E. Popovici, *op. cit.*, p. 57.

și cu o populație școlară de 374 de elevi, dintre care 330 rămași la sfârșitul anului. După naționalitate, au finalizat anul școlar 139 de elevi români, 142 de germani, șase armeni, 30 de polonezi, 10 ruteni, doi ruși și un elev ungar. Colectivul didactic era alcătuit din 19 profesori³⁶. În anul 1884–1885, au predat 23 de profesori³⁷ și au fost organizate patru clase paralele românești la ciclul inferior al liceului; gimnaziul avea o populație școlară de 499 de elevi înscriși în septembrie (392 rămași), dintre care 256 la clasele de germană și 136 la cele românești. Situația statistică a resursei umane s-a menținut aproximativ în aceiași parametri până în septembrie 1902, când a fost inaugurată prima clasă românească la ciclul superior al liceului.

Pentru a menține echilibrul între cerere și ofertă, biblioteca avea nevoie de fonduri suplimentare pentru achiziția de carte. La solicitarea profesorilor, în anul 1884 a fost înființată societatea „Lădița școlii”, care putea dubla sursele de ajutor pentru elevii cu posibilități financiare limitate. Societatea a fost autorizată cu Decretul nr. 987, din 5 iulie 1884, emis de Consiliul Școlar Regional. Era „un fel de magazin școlar” de unde elevii „puteau împrumuta manuale școlare sau alte ajutoare didactice”³⁸. Ca primă investiție, cărțile achiziționate pentru biblioteca profesorilor și pentru cea a elevilor au fost atribuite „Lădiței”. Celor 580 de manuale existente, s-au alăturat cărțile donate de profesorii Ștefan Repta, Gherasim Buliga, Hieronim Muntean, donații din partea editurilor „Tempsky” din Viena și „Kleinmayer” din Laibach, din partea absolvenților promoției 1883 – Aristarch Gribowski, Ferdinand Zettel, Theodot Jarema, Georg Horga, Leib Lauer și de la elevii Ziegler Hermann cl. II, Ignatz Ackermann cl. II, Marcus Sigall cl. II și Chaim Plitter cl. III³⁹.

Însă, „Lădița școlii” era dependentă aproape în totalitate de donațiile de carte din partea elevilor și absolvenților. Cele 587 de volume existente în anul școlar 1888–1889 au „deservit” 166 de elevi. Pentru ca instituția „să-și îndeplinească scopul mai departe și chiar în mod mai extins”, profesorii liceului au propus modificarea statutului, aprobată de Consiliul Școlar Regional prin Decretul nr. 431, din 16 aprilie 1889. Conform §2 din statut, au fost asigurate „Lădiței școlii” „contribuții periodice și considerabile”, elevii organizând colecte voluntare la sărbătorile importante, de Paști și de Crăciun. Fondurile strânse de elevi în anul 1890, în cuantum de 84 de florini și șase creițari, au fost utilizate în anul școlar următor. Din anul 1888, „Lădița școlii” a primit 160 de cărți donate de editurile „F. Tempsky” (șapte volume), „C. Graeser” (două volume) și „C. Gerold” (11 volume) din Viena,

³⁶ J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1881. Veröffentlicht von dem Director des Gymnasiums Johann Limberger*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1881, pp. 62–65.

³⁷ E. Popovici, *op. cit.*, p. 35.

³⁸ Șt. Dracinski, „Schulnachrichten”, în *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1885*, Suczawa, Druck von Rudolf Eckhardt in Czernowitz, 1885, p. 63.

³⁹ *Ibidem*, pp. 68–69.

„Școala Română” din Suceava (șase volume), Asociația de Ajutor Gimnazială (16 volume), absolvenți (58 de volume) și elevi ai liceului din clasele II–IV și VI–VII (60 de volume)⁴⁰. Alături de valoroasele donații de cărți care au îmbogățit „Lădița școlii” în 1897, „partea mai săracă a tineretului studios” a beneficiat de tratamente „fără onorar” din partea medicilor suceveni, dr. Teofil Lupu, absolvent al liceului, și dr. Krämer⁴¹.

Din anul școlar 1908–1909, clasele de liceu s-au dublat și la cursul superior. Înființat în anul 1860 pentru comunitatea majoritar românească din Bucovina, gimnaziul sucevean a devenit integral românesc după jumătate de secol de la fondare. În septembrie 1908, au fost organizate 16 clase în care studiau 849 de elevi și predau 47 de profesori. După naționalitate, dintre cei 422 de elevi înscriși la clasele de germană și cei 427 care studiau în clasele divizionare românești, 457 erau români, 360 germani, trei armeni, 24 polonezi, patru ruteni și un ceh. 20 de elevi erau înscriși la învățământul privat.

Extinderea claselor paralele românești la cursul superior al liceului a reprezentat o izbândă a comunității românești și a profesorilor români ai liceului, cu contribuția hotărâtoare a elevilor clasei a VIII-a din anul 1906 – diriginte Ion I. Nistor, istoric, profesor al gimnaziului între 1904 și 1907 –, verificați la disciplina Limba germană de inspectorul școlar venit special de la Cernăuți. Printre absolvenții acestei promoții de elită îi regăsim pe Ioan Bilețchi – viitorul director al Liceului „Dragoș Vodă” din Câmpulung Moldovenesc în perioada interbelică, Ion Grămadă – eroul de la Cireșoia, Dimitrie Marmeliuc – voluntar în armata română, rănit în luptele de la Mărășești, Alexandru (Leca) Morariu – profesor universitar, publicist⁴². Pentru existența divizionarelor românești la liceul din Suceava, profesorii români ai școlii au asigurat elevilor manuale în limba română. Comisia de cenzură înființată de ministerul de resort pe lângă Consiliul școlar al Bucovinei putea acorda, din anul 1903, aprobări prealabile manualelor școlare pentru clasele cu predare în limba română. Manuscrisele cărților didactice primeau, însă, aprobare definitivă exclusiv de la Ministerul Învățământului și Cultelor din Viena. Au rămas în manuscris manualele de limba română pentru clasele VII–VIII alcătuite de Eusebie Popovici, deși primiseră aviz favorabil (1913) de la Comisiunea de cenzură. Ministerul Învățământului din Viena le-a returnat autorului după doi ani (1915) pentru completarea cu lectură patriotică austriacă „la care nici într-un caz nu

⁴⁰ Șt. Dracinski, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr.-Or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. für das Schuljahre 1890*, pp. 69–71.

⁴¹ Șt. Repta, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des Gr.orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1896/97*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1897, p. 73.

⁴² Idem, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905/6 von Stefan von Repta Gymnasial-Direktor*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1906, pp. 1–2, 33.

s-ar putea renunța” și care în literatura română nu exista⁴³. Cărțile didactice, alcătuite sau traduse după manuale germane oficiale și aprobate de comisie, au fost editate și tipărite la Suceava, în Editura „Hermann Beiner”, înainte de război, când Bucovina era sub ocupație austriacă: *Geografie*, cl. I și a II-a, de Isopescul; *Geometrie*, cl. I–III, de Em. Antonovici; *Cartea de cetire*, cl. I, de Șt. Ștefureac; *Gramatica latină*, de Lazăr Vicol; *Exerciții latine*, de Euseb Popovici etc.⁴⁴

Dezvoltarea continuă a fondului de carte a făcut ca biblioteca gimnaziului sucevean să devină deținătoarea unei colecții care, pe lângă operele scriitorilor antici, memorii, cronici și biografii, albume cu fotografii din domeniul artei, operele scriitorilor clasici moderni, tezuriza și cărți valoroase prin vechimea, raritatea, tehnica executării. Înainte de Primul Război Mondial, biblioteca Gimnaziului din Suceava deținea circa 11 000 de titluri în două-trei exemplare (cca 7 000 de titluri în biblioteca profesorală și cca 4 000 de titluri în biblioteca elevilor).

Evenimentele derulate în Suceava după intrarea României în război (1916) au marcat existența bibliotecii gimnaziului. Importante pierderi materiale au fost consemnate în timpul celei de a doua ocupații rusești (21 iunie 1916 – 2 februarie 1918)⁴⁵, când liceul a fost rechiziționat pentru armata rusească – ca spital de campanie, apoi cazarmă militară, în decembrie 1916. Biblioteca și muzeele școlii au fost inițial sigilate, apoi „concentrate”, din 27 martie 1917, în Muzeul de Fizică⁴⁶. Liceul și-a reluat activitatea în februarie 1917, în primul sediu de la fondare, clădirea Liceului de Fete din localitate (astăzi sediul Colegiului de Artă „Ciprian Porumbescu”).

În anul școlar 1916–1917 au fost organizate cursuri particulare cu predare numai în limba română. Elevii înscriși au fost distribuiți în șase clase. Cursurile s-au desfășurat în perioada 6 februarie – 20 iulie 1917, la început în două încăperi. Până la rezolvarea problemei spațiului, clasa a 5-a a fost organizată în locuința particulară a consilierului de tribunal Eugen Tarnavschi. Secțiile germane s-au redeschis după plecarea rușilor și revenirea austrieților în Suceava. Anul școlar 1917–1918 a debutat pe 15 martie 1918, cu 259 de elevi publici și 25 de elevi particulari (români și germani) la cursul inferior. La cursul superior au fost organizate numai secții germane⁴⁷.

⁴³ E. Popovici, *op. cit.*, p. 99.

⁴⁴ S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 28/1942, f. 130.

⁴⁵ V. Morariu, „Liceul din Suceava în timpul războiului mondial, 1914–1918”, în „*Anuarul Liceului ort. or. «Ștefan cel Mare» în Suceava publicat la finele anului școlar 1921/22 de Vasile Burduhos director*”, Suceava, Tip. „Școala Română”, 1922, pp. 6–7.

⁴⁶ „Se făcuse și un demers pentru sigilarea bibliotecilor și a muzeelor; sigilarea s-a și făcut, dar s-a dovedit apoi iluzorică, și la 24 ianuarie s-a putut constata acum o mare desordine în biblioteca profesorilor. La 27 martie a venit ordin ca toate bibliotecile și muzeele liceului să se concentreze într-o singură încăpere, celelalte având să servească de spital militar. S-a concentrat deci totul în muzeul de fizică și s-a sigilat ușa. Dar, în era bolșevică liceul a mai fost și cazarmă și astfel, după plecarea Rușilor, am găsit haos”. Cf. V. Morariu, *op. cit.*, p. 9.

⁴⁷ *Ibidem*, pp. 9–12.

Deși biblioteca și muzeele școlii au fost sigilate, colecțiile speciale au fost „cercetate” de soldații ruși care „se știa prin oraș că distrugeau cărțile, întrebându-le drept combustibil”. Au fost arse nenumărate tomuri, cărți rare și bibliofile, valori patrimoniale de excepție, pe motiv că „aveau conținut tendențios austriac”. În timpul ostilităților, s-a pierdut inventarul bibliotecii încheiat la 31 august 1914 și au fost distruse sau au dispărut circa 7 275 de volume (3 858 din biblioteca profesorală și 3 416 din cea a elevilor). Au fost sustrate hărțile geografice de interes pentru ruși; atlasele geografice și cele istorice au fost și ele epurate. După război, biblioteca era „un vraf inform de cărți aruncate la întâmplare”. Au mai rămas în biblioteca gimnaziului aproximativ 3 226 de volume (3 141 în biblioteca profesorilor și 584 în biblioteca elevilor). Dintre cele 584 de volume rămase în biblioteca elevilor, 67 erau cărți românești și 517 germane⁴⁸.

Dezvoltarea colecțiilor bibliotecii

Politica de achiziții a bibliotecii gimnaziului a fost întocmită de primul director al gimnaziului, dr. Josef Marek, în conformitate cu planul de organizare al învățământului secundar austriac din anul 1849, cu completările ulterioare. Achizițiile trebuiau să respecte principiul continuității, să țină cont de specificul bibliotecii, de programa școlară în vigoare, de specialitatea profesorului, în vederea „îmbunătățirii cunoștințelor în materia respectivă și pentru o predare temeinică”, cu încadrarea în bugetul alocat disciplinei. Bibliografiile întocmite pentru fiecare clasă⁴⁹, pe baza necesarului înaintat directorului de fiecare profesor al școlii⁵⁰, cuprindeau cărțile selectate de consiliul profesoral, în funcție de „necesitățile de educație ale tineretului gimnazial” și de „literatura în cele două limbi ale regiunii româna și ucraineană, pe lângă limba germană”⁵¹. Pentru biblioteca elevilor trebuiau cumpărate „operele clasice ale limbii materne” și lucrări care să contribuie la aprofundarea cunoștințelor elevilor la disciplinele studiate⁵². „Crearea, conservarea și îmbogățirea colecțiilor de carte” pentru disciplinele de învățământ, cu fonduri de la bugetul de stat, trebuia aprobată explicit de Curtea de la Viena⁵³.

Asigurarea materialului didactic necesar studiului disciplinelor prevăzute în programa primului an școlar, 1860–1861, a fost prioritară pentru directorul gimnaziului.

⁴⁸ *Ibidem*, pp. 3–15.

⁴⁹ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 18.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 17.

⁵¹ S.A.N.I.C., *loc. cit.*; J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr. orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1866*, p. 39.

⁵² F. Grassauer, *op. cit.*, p. 17.

⁵³ *Ibidem*, p. 194: „Instructions für die k. k. Universitäts- und Studienbibliotheken, provisorisch erlassen mit Stud. Hof-Comm.-Decrete vom 23. Juli 1825”, Z. 2930.

În colaborare cu profesorii școlii, dr. Marek a alcătuit un catalog de achiziții care a fost discutat în conferința corpului didactic din 18/30 octombrie 1860 și înaintat guvernului local spre aprobare⁵⁴. La cele 48 de titluri în limba germană, s-au adăugat cinci titluri de cărți românești dintre cele 71 de titluri propuse de catihetul Constantin Andrievici, primul profesor român al liceului. Deoarece cărțile solicitate de Andrievici se găseau în librăriile din Iași și București, achiziția publicațiilor românești nu s-a concretizat. Lista achizițiilor cuprindea opera scriitorilor clasici greci și latini, manuale școlare, atlase, majoritatea în limba germană, achiziționate prin cumpărătură – 24 de titluri în 41 de volume, în valoare totală de 174 de florini austrieci; donațiile se cifrau la 19 titluri, în 211 volume⁵⁵.

Între 1860 și 1866, directorul Josef Marek s-a ocupat personal de organizarea bibliotecii Gimnaziul din Suceava. Au fost achiziționate 236 de titluri, în 561 de volume, în valoare totală de 1 325 de florini și 96 de creițari. Dintre acestea, 27 de titluri, în 247 de volume, au fost donate de instituții, profesori, personalități locale. Media anuală a fondurilor alocate pentru achiziția de cărți a fost de 220 de florini și 99 de creițari⁵⁶. Centralizarea cheltuielilor la nivelul sistemului de învățământ secundar din Imperiul Austro-Ungar se făcea prin intermediul anuarelor aferente fiecărei școli, comunicate ministerului de resort de la Viena. Primul anuar al gimnaziului a fost publicat la Cernăuți, în anul 1863, la tipografia lui Rudolf Eckhardt. Periodicul consemnează 41 de titluri, în 55 de volume, intrate în biblioteca gimnazială, dintre care 33 de titluri, în 47 de volume, au fost achiziționate din fonduri bugetate, iar opt titluri, în opt volume, reprezintă donații diverse. Printre lucrările de critică literară la opera clasicilor greci și latini, atlase, periodice și modele de manuale școlare, regăsim opera filologului român Timotei Cipariu (*Cipariu philol. Werke 4 Bde. – Crestomație sau Analecte literare*, Blaj, 1858; *Elemente de limba română*, Blaj, 1854; *Compendiu de gramatica limbei române*, Blaj, 1862; *Elemente de poetică, metrică și versificațiune*, Blaj, 1860)⁵⁷. Obligativitatea publicării achizițiilor în anuare, cu specificarea provenienței, a fost reglementată cu Decizia ministerială nr. 8710, din 9 iunie 1875⁵⁸.

Dezvoltarea colecțiilor bibliotecii s-a făcut prin cumpărătură și prin donații. Fondurile alocate pentru achiziția de carte variau, în funcție de veniturile adunate „pentru materiale didactice”. Finanțarea de bază provenea din sume alocate de Direcția Cultură-Educație din cadrul Ministerului de Stat, cu sprijinul consistent al Fondul Bisericesc din Bucovina, din sumele pe care primăria Sucevei se obliga să le

⁵⁴ C. Morariu, *Biografia lui Constantin Morariu Andrieviciu*, p. 26.

⁵⁵ S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 3/1861, ff. 1–4.

⁵⁶ *Ibidem*, dosar nr. 3/1861, ff. 1–3; dosar nr. 3/1862, ff. 1–3, 5–7; dosar nr. 3/1863, ff. 1–4; dosar nr. 3/1866, ff. 1–2.

⁵⁷ J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des k. k. gr. n. unirten Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1863*, Czernowitz, Buchdruckerei von Rudolph Eckhardt, 1863, p. 21.

⁵⁸ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 18.

asigure gimnaziului⁵⁹, din taxele legale de admitere în gimnaziu și pentru eliberarea certificatelor duplicat⁶⁰, din contribuții oferite de societățile înființate pentru a sprijini învățământul românesc în Bucovina⁶¹. Suma parțială alocată era desemnată de corpul didactic în conferință publică. Biblioteca putea beneficia și de mici contribuții oferite de elevi, la solicitarea școlii, care trebuiau publicate în anuarele instituției⁶². La gimnaziul din Suceava, fiecare elev nou intrat în școală trebuia să achite taxa de un florin austriac pentru bibliotecă. Fondul, constituit astfel pentru achiziția de cărți, a fost utilizat mai târziu pentru „furniturile școlare”⁶³. Pentru achiziția cărților didactice necesare deschiderii primului an școlar, gimnaziul sucevean a dispus în anul 1860 de 561 de florini și 70 de creițari austrieci, dintre care 161 de florini și 70 de creițari proveneau din taxele școlare, iar 400 de florini erau din partea primăriei Sucevei, care „se obliga de a da în fiecarele an câte 200 de florini [...] spre întemeierea și inavușirea bibliotecii gimnasiale”⁶⁴. Contravaloarea achizițiilor de cărți varia în funcție de oferta pieței. Din suma alocată bibliotecii în primii șase ani școlari s-au folosit 1 325 de florini și 96 de creițari, cheltuielile anuale fiind următoarele: 174 de florini (1861), 354 de florini și 79 de creițari (1862), 272 de florini și 17 creițari (1863), 184 de florini și 81 de creițari (1864), 141 de florini și 88 de creițari (1865) și 198 de florini și 31 de creițari (1866)⁶⁵.

„În mod regulat și gratuit”, bibliotecile din sistemul de învățământ public austriac primeau exemplare din cărțile comandate sau editate de Ministerul Învățământului de la Viena din fonduri bugetare, volume primite de la guvernele țărilor străine și rapoarte de la Camerele de Comerț și de Întreprinderi Mici, potrivit Decretului nr. 16 417, emis de Ministerul pentru Cultură și Educație pe 23 noiembrie 1854. Cu titlu gratuit ajungeau în școli și dispozițiile elaborate de

⁵⁹ J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr.orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1866*, p. 39.

⁶⁰ S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 3/1876, ff. 12–13; dosar nr. 2/1877, ff. 6–8; dosar nr. 2/1878, ff. 2–3; dosar nr. 2/1879, f. 8–12; dosar nr. 3/1882, ff. 1–3; dosar nr. 2/1884, ff. 1–3.

⁶¹ J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr. orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1866*, p. 40; idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griechisch-orientalischen Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1869*, p. 81; Șt. Dracinski, „Schulnachrichten”, în *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1885*, pp. 63, 68–69.

⁶² F. Grassauer, *op. cit.*, p. 16.

⁶³ J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1877*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1877, p. 55; Idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1878*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1878, p. 112; idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1879*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1879, p. 59; idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa, für das Schuljahr 1880*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1880, p. 68.

⁶⁴ C. Morariu, *op. cit.*, p. 20.

⁶⁵ S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 3/1861, ff. 1–3; dosar nr. 3/1862, ff. 1–3, 5–7; dosar nr. 3/1863, ff. 1–4; dosar nr. 3/1866, ff. 1–2.

minister, în conformitate cu decretul nr. 8482 emis de aceeași instituție pe 11 august 1862⁶⁶.

Donațiile primite de bibliotecă au fost valoroase și consistente, demonstrând profunda prețuire arătată instituției de învățământ sucevene. Instituțiile de stat din imperiu și din Principate, comunitățile locale, editurile românești și străine, persoane fizice, profesori și elevi ai liceului care au contribuit la sporirea colecțiilor speciale au fost consemnate în anuarele școlii: anul 1869 – donația *post-mortem* „Ștefan Nosievici”, 19 lucrări de matematică și de fizică oferite școlii de mama și de cumnata profesorului⁶⁷; anul 1872 – donațiile dr. Blasius Knauer, profesor de științe naturale și matematică între 1860 și 1871 (12 volume de științe socio-umane, o lucrare de matematică și opt titluri în 34 de volume de științe naturale); preotul Ioan Beldean – profesor de limba română și religie ortodoxă în perioada 1863–1864 (113 titluri în limba română, în 119 volume, donate bibliotecii elevilor de profesorul Constantin Morariu-Andrievici); Josef Fleischer – absolvent al gimnaziului, promoția 1878, și profesor de latină și elină la liceul din Suceava în perioada 1883–1900⁶⁸; anul 1880 – comerciantul sucevean Markus Krämer a îmbogățit colecțiile bibliotecii cu opera *Istoria generală a lumii*, în 87 de volume, o completare a *Istoriei universale* a autorilor englezi Wilhelm Guthrie și Johann Gray, realizată de istoricii germani între 1785 și 1808⁶⁹; anul 1884 – cetățeni ai Sucevei și elevi ai gimnaziului au donat 210 titluri, printre care se regăsesc șase volume cu valoare patrimonială, trei păstrate până astăzi: *Dictionariu romanesc-latin și unguresc*, de Ioan Bobb (1822, 1823, Cluj); *Dictionnaire italien-francois-espagnol* (1671, Geneva); *Grammatica Daco-Romana*, de Alexi Ioannes (1826, Viena)⁷⁰; anul 1907 – donația profesor Ștefan de Repta, 472 de titluri, în 495 de volume, pentru biblioteca profesorilor și 54 de titluri, în 54 de volume, pentru biblioteca elevilor⁷¹.

⁶⁶ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 245.

⁶⁷ S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 3/1870, ff. 7–8; J. Kriz, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1870*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1870, p. 117.

⁶⁸ J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1872*, pp. 69–71.

⁶⁹ Idem, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa, für das Schuljahr 1880*, p. 53.

⁷⁰ H. Muntean, „Schulnachrichten”, în *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1884. Veröffentlicht vom Directors-Stellvertreter Prof. Hieronymus Muntean*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1884, pp. 70–79.

⁷¹ S. Repta, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1904/5 von Stefan von Repta Gymnasial-Direktor*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, Im Selbstverlage der Anstalt, 1905, pp. 20–24; Idem, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905–1906 von Stefan von Repta Gymnasial-Direktor*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1906, pp. 19–23; K. Kossowicz, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1906/7 von Konstantin Kossowicz, Leiter*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1907, pp. 22–32.

Colecția de carte veche, majoritatea intrată în bibliotecă prin donație, cuprinde șapte cărți românești tipărite între 1794 și 1830: în Iași (două), Cluj (una), Viena (două) și București (două) și o carte apărută la Iași în anul 1831. Cele 11 cărți vechi, străine (11 titluri, în 9 volume), imprimate în perioada 1581–1750, au apărut în officinele din Strasbourg (două), Ursel (două), Leiden (una), Frankfurt (trei), Geneva (una), Bruxelles (una), Utrecht (una). Cărțile străine tipărite după 1750 (19 titluri, în 115 volume) provin, preponderent, din spațiul german: Frankfurt (una), Leipzig (șase), Dresden (patru), Halle (trei), Riga (doi), Mitaviae (opt), Troppau (81), Nürnberg (una), Jena (una), Augsburg (una), Viena (șase) și din Veneția (una). Din punct de vedere lingvistic, cărțile din colecție provin în procent de 58,43 din spațiul german, 34,09% din provinciile românești, 3,24% din Franța, 1,26% din Cehia, 0,66% din Italia, iar în număr restrâns (2,32%), sunt disponibile în alte limbi. Cele două volume din secolul al XVI-lea au fost imprimate la Strasbourg și Ursel în limba latină; șapte exemplare din secolul al XVII-lea au fost tipărite în limba latină în Frankfurt, Strassbourg, Geneva, Bruxelles și Utrecht; dintre cele 27 de titluri tipărite în secolul al XVIII-lea, 15 sunt în limba germană, celelalte în limba latină; dintre cele 11 cărți apărute la începutul secolului al XIX-lea, cinci continuă opera în 81 de volume, tipărită la Troppau între 1785 și 1808, iar șase sunt cărți vechi românești publicate de officinele din Iași, Cluj, București și Viena, în limba română, cu caractere chirilice românești, sau bilingv, în limba română și în limba latină. Originea cărților vechi din bibliotecă este documentată doar în unele situații.

În anul 1872, profesorul dr. Blasius Knauer, donează școlii 21 de titluri, printre care regăsim și cărți străine tipărite după anul 1750: *Lehrbuch der Logik*, de Christian Weiss (1801, Leipzig)⁷²; *Grundriss der Moralphilosophie für Vorlesungen* (1793, Jena)⁷³ – lucrare de etică și filosofie publicată de Erhard Carl Christian Schmid (1761–1812), profesor de teologie și filosofie la Giessen și Jena, adept al filosofiei kantiene; cartea are structura unui curs academic și cuprinde o parte analitică, una sintetică și bibliografie selectivă.

Din donația primului profesor român al gimnaziului sucevean, preotul Constantin Morariu-Andrievici (1860–1869), regăsim în colecție un titlu din opera istorică a lui Voltaire, *Versuch einer allgemeinen Weltgeschichte*, tomul I–IV (1760–1762, Dresden & Leipzig, Walther) și *Geschichte des transalpinischen Daciens*, alcătuită de Franz Joseph Sulzer, tom I–III (1781–1782, Wien, Graässer).

Profesorul de istorie și geografie Wilhelm Schmidt (1869–1870), donează școlii *Allgemeine Geschichte von Polen*, opera nefinalizată a Cavalerului de Solignac, tradusă în limba germană de Karl Friedrich Pauli (1763, Halle, Franck) și continuată, în anul 1765, de istoricul Johann Friedrich Joachim, bibliotecar la Universitatea din Magdeburg (1765, Halle, Franck).

O donație valoroasă și consistentă a primit școala în anul 1884 din partea unor cetățeni ai Sucevei și elevi ai gimnaziului, care au dorit să-și păstreze

⁷² J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1872*, p. 69.

⁷³ *Ibidem*.

anonimatul⁷⁴. Cărțile au intrat în gestiunea bibliotecii profesoriale și în cea a elevilor, fiind înregistrate în anuarul școlii. Dintre cele șase cărți vechi donate, patru au rezistat în timp: *Dictionariu romanesc-latin și unguresc*, în două volume, de Ioan Bobb (1822–1823, Cluj); *Grammatica daco-romana*, de Ioan Alexi (1826, Viena) și *Dictionnaire italien-francois-espagnol*, alcătuit de Girolamo Vittori (1671, Geneve, Tournes). În același an, Ackermann Ignatz, elev în clasa I, donează bibliotecii profesorilor lucrarea *Lucians von Samosata, Sämtliche Werke. Aus dem Griechischen übersetzt und mit Anmerkungen und Erläuterungen versehen*, von C. M. Wieland, Sechster Theil (1789, Leipzig, im Verlag der Weidmannischen Buchhandlung)⁷⁵.

În anul 1887, profesorul Josef Fleicher, suplinitor de limba latină și limba greacă, donează gimnaziului 15 titluri, în 34 de volume, printre care regăsim cărți vechi străine: *C. Cornelii Taciti – Notae politicae*, de Christophori Forstneri, în două volume (1661–1662, Francofurti)⁷⁶ și *Ezechielis Spanhemii in Callimachi hymnos observationes*, de Ezechiel Spanheim (1697, Ultajecti)⁷⁷; Caius Valerius Catullus, *Catullus Tibullus et Propertius* ex recensione Jo. Antonii Vulpii cum notis selectoribus et indice locupletissimo, tom II (1786, Venetiis, Thomam Bettinelli)⁷⁸.

La retragerea din activitate, în anul 1906, directorul liceului, eruditul profesor de filologie clasică și limbă germană Ștefan von Repta, „cunoscător temeinic a istoriei și literaturii românești”, a oferit liceului „o adevărată comoară de cărți și reviste”⁷⁹. Printre cele 456 de titluri donate bibliotecii profesorilor și 53 de titluri oferite bibliotecii elevilor, regăsim și cărți vechi străine: *Epistolarum M.T. Ciceronis Ad Atticum*, Libri XVI. (1581, Argentorati; cea mai veche carte din bibliotecă)⁸⁰; *Luciani Samosatensis, Opera omnia*, Curavit Ioan. Pet. Schmidt. Mitav., tomul IV, V, VI, VIII (1776–1800)⁸¹; *Supplementa Liviana*, de Joh. Freinshemio (1662, Argentorati & Francofurti: Simonem Paulli)⁸²; Christian David Iani, *Artis poeticae latinae*, Libri IV (1774, Halle, Orphanotropei)⁸³; Quintus Horatius Flaccus, *Opera*, Illustravit Christian Wilhelm Mitscherlich, tomul I–II (1800, Lipsiae, Crusius)⁸⁴.

⁷⁴ H. Muntean, „Schulnachrichten”, în *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1884*, pp. 70–79.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 74.

⁷⁶ Șt. Draczinski, „Schulnachrichten”, în *Programm des Gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1887*, Suczawa, Erbischofliche Buchdruckerei in Czernowitz, 1887, p. 59.

⁷⁷ *Ibidem*, pp. 59–60.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 59.

⁷⁹ I. Nistor, „Ștefan de Repta”, în *Calindariul poporului bucovinean pe anul 1912*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1912, p. 54.

⁸⁰ K. Kossowicz, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1906/7*, p. 23.

⁸¹ *Ibidem*, pp. 24–25.

⁸² *Ibidem*, p. 27.

⁸³ C. D. Iani, *Artis poeticae latinae*, Libri IV, Halle, Orphanotropei, 1774.

⁸⁴ K. Kossowicz, *loc. cit.*

Colecția de periodice cuprinde 28 de publicații tipărite în limba română, în officinele românești și străine (până în anul 1818), precum și periodice germane publicate la Viena și Cernăuți (până în anul 1870). Publicarea anuarelor colegiului din perioada austriacă (1862–1914) a fost sistată după izbucnirea războiului. Anuarul aferent anului școlar 1875–1876 nu a fost publicat, ca urmare a Decretului Ministerului Educației din Viena nr. 10299, din 30 iunie 1876.⁸⁵ Periodicele vechi, românești și străine, au intrat în colecție prin cumpăratură și prin donații. Achizițiile s-au făcut cu sume din Fondul școlar de stat (der Landesschulfond)⁸⁶ și din veniturile Fondului bisericesc (der griechisch-orientalische Religionsfond der Bukowina)⁸⁷, fiind „destinate exclusiv pentru întreținerea Bisericii greco-orientale (ortodoxe) și a școlilor ei confesionale”⁸⁸: „Convorbiri literare” (1900, 1905–1906, 1908, 1910–1911, 1913); „Viața românească” (1908, 1910–1911); „Natura” (1908, 1910–1911, 1913); „Candela” (1910–1911, 1913)⁸⁹. Au donat periodice vechi românești (până în 1918) instituții publice, societăți culturale, case de editură și tipografii din Imperiul Austro-Ungar și din Principate: Consistoriul Arhiepiscopal din Cernăuți („Candela”, 1884–1907, „Schematismus der Bukowinaer gr.-or. Archiepiscopal-Diöcese”, 1881–1913, „Foaia ordinăciunilor”, 1885–1913), profesor dr. Orest Tarangul de Valea Uței („Candela”, 22 volume din 1882–1905), Academia Română, București („Analele”, seriile I–II), Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina („Foaia” și „Calendarul” Societății, 1878–1885), Tipografia „W. Krafft” din Sibiu („Amicul poporului”, 1867 și 1883; „Căilindar pe anul 1883”), redacția periodicului „Bukowiner pädagogische Blätter in Czernowitz” (1899–1900), revista „Familia” din Oradea Mare, din partea redacției (1899–1900), Societatea de Științe din București („Buletinul” Societății, 1910–1913), revista „Junimea literară”, Suceava – Cernăuți, din partea redacției (din 1905), săptămânalul „Viitorul”, oferit de redacție (1905–1913),

⁸⁵ J. Limberger, „Schulnachrichten”, în *Programm des griech.-orient. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1877*, p. 39.

⁸⁶ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 11.

⁸⁷ Sorin Toader Clipa, *Fondul Bisericesc al Bucovinei și lichidarea lui (1948–1949)*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2006, p. 29; Isidor Onciul, „Der griechisch-orientalische Religions-Fonds”, în *Band: Herzogtum Bukowina in Wort und Bild*, Wien, Druck und Verlag der kaiserlich-königlichen Hof und Staatsdruckerei, Alfred Hölder k. und k. Hof- und Univesitätsbuchhändler, 1899, p. 165.

⁸⁸ Sorin Toader Clipa, *op. cit.*, p. 11.

⁸⁹ S. Repta, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1899/1900 von Stefan von Repta, Gymnasial-Director*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, Im Selbstverlage der Anstalt, 1900, p. XX. Vezi și rapoartele directorilor publicate în „Jahres-Bericht/1905”, p. 22; „Jahres-Bericht/1906”, p. 20; *Jahres-Bericht des Gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1908/9 von Konstantin Kossowicz, Direktor*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1909, p. 60; *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1910/11*, Suczawa, Buchdruckerei Soc. „Școala Română”, 1911, p. 47; *Jahres-Bericht des gr.-or. Obergymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1911/12*, Suczawa, Buchdruckerei Soc. „Școala Română”, 1912, p. 30; *Jahres-Bericht des gr. or. Obergymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1913/14*, Suczawa, Buchdruckerei „Școala Română”, 1914, p. 31.

Societatea Geografică Română din București („Buletinul” Societății, 1906–1913), profesor dr. Animpodist Dașchievici („Sămănătorul”, 1905), Alexandru Lăpedatu – secretarul Comisiunii Monumentelor Istorice din București („Buletinul”, 1912 și 1913), studentul la filologie Ilie Torouțiu („Curierul românesc” pe doi ani)⁹⁰. Academia Română donează bibliotecii liceului *Bibliografia românească veche* (BRV), alcătuită de Ioan Bianu și Nerva Hodoș (tomul I/1903⁹¹, tom II, fasc. I/1905⁹²).

Majoritatea calendarelor a intrat în colecție prin donație, în anul 1884, din partea Societății „Junimea română” din Suceava, de la elevul Ilie Pantasi, de la personalități ale Sucevei și elevi ai gimnaziului, care au dorit să-și păstreze anonimul. În donația anonimă pe anul 1884, regăsim periodicele: „Calendar pentru români” (1853, Iași, Institutul Albinei), „Kalendar pe anul... cuprinzătoriu de 365 zile cu profețiile lui Kazamia” (1857 și 1858, Iași, Buciumul Român), „Calendar pe anul bisextile 1876” (Botoșani, Imprimeria Adrian), „Calendaru anticu” (1862, 1863 și 1866; București, Tipografia „Stephan Rassidescu”), „Calendarulu pentru toți: amasantu și popularu” (1874, București, Librăriile Warta-Joannide), „Curier de ambe sexe” (1844, București, tipografia lui Eliade)⁹³.

Organizarea bibliotecii

Biblioteca gimnaziului din Suceava a fost organizată și condusă, până în anul 1918, de directorii școlii sau de profesori ocupați la clasele superioare ale gimnaziului: profesorul de limbi clasice și primul director al liceului, dr. Josef Marek⁹⁴ (1860–1866); profesorul de istorie și geografie Dimitrie C. Isopescul⁹⁵ (1866–1869);

⁹⁰ J. Marek, „Schulnachrichten”, în *Programm des griechisch-oriental. Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1868*, Czernowitz, Buchdruckerei des Rudolf Eckhardt, 1868, p. 80. Vezi și rapoartele directorilor publicate în *Programm/1878*, p. 98; *Programm/1979*, p. 40; *Programm/1881*, p. 80; *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1882*. Veröffentlicht von dem Direktor des Gymnasiums Johann Limberger, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1882, p. 77; *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1883*, Czernowitz, Druck von Rudolf Eckhardt, 1883, p. 68; *Programm/1884, passim*; *Jahres-Bericht/1885*, p. 63; *Jahres-Bericht/1887*, p. 59; *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1898/99 von Stefan von Repta, Gymnasial-Direktor*, Suczawa, Buchdruckerei Hermann Beiner, 1899, p. XVIII–XIX; *Jahres-Bericht/1900*, p. XVIII–XX; *Jahres-Bericht/1905, passim*; *Jahres-Bericht/1906*, pp. 19–20; *Jahres-Bericht/1907, passim*; *Jahres-Bericht/1909*, pp. 59–60; *Jahres-Bericht/1910*, pp. 35–36; *Jahres-Bericht/ 1911*, pp. 46–47; *Jahres-Bericht/1912*, pp. 29–30; *Jahres-Bericht/1914*, pp. 30–31.

⁹¹ S. Repta, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1904/5*, p. 20.

⁹² Idem, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa. Veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905/6*, p. 19.

⁹³ H. Muntean, „Schulnachrichten”, în *Programm des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa für das Schuljahr 1884*, pp. 70–73, 76.

⁹⁴ Vezi nota 7.

⁹⁵ Profesor de istorie și geografie la gimnaziul sucevean între 1864 și 1869, autor de manuale școlare, pedagog și om politic.

profesorul de limbi clasice Johann Kriz⁹⁶ (1872–1876); profesorul de istorie și geografie Samuil Isopescu⁹⁷ (1876–1883); profesorul de istorie și geografie dr. Animpodist Dașchievici⁹⁸ (1883–1886); profesorul de istorie și geografie Ion Nistor⁹⁹ (1904–1907); profesorul de limba germană și limba și literatura română dr. Victor Morariu¹⁰⁰ (1907–1918).

Biblioteca elevilor a fost gestionată, până în anul 1886, de custozii bibliotecii profesorilor: directorul dr. Josef Marek, Dimitrie C. Isopescul, Johann Kriz și Samuil Isopescul. Dezvoltarea colecțiilor a impus împărțirea responsabilității bibliotecii liceului. Astfel, conform planului de organizare a învățământului din anul 1849, gestiunea bibliotecii elevilor a fost acceptată de cadre didactice ocupate la ciclul superior al liceului: profesorul de istorie și geografie Constantin Mandicevschi (1886–1893); profesorii de filosofie dr. Emil Sigall (1893–1894) și dr. Moses Sigall (1894–1896); profesorul de limba latină, de limba germană și de istorie Victor Nussbaum (1896–1903);

⁹⁶ Profesorul de limbi clasice Johann Kriz, dirigintele promoției 1872, a preluat inventarul bibliotecii de la Dimitrie C. Isopescul, pe 2 august 1872. Născut în Moravia, în anul 1829, cu studii universitare la Praga, profesorul Kriz a fost transferat la Suceava de la liceul din Preßburg. După plecarea directorului Josef Marek ca inspector școlar general (1869), a asigurat interimatul la conducerea gimnaziului sucevean. Cf. S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 12/1897, f. 18; dosar nr. 12/1897, f. 1–122; E. Popovici, *op. cit.*, pp. 31, 43; Ligia Maria Fodor, *op. cit.*, p. 112.

⁹⁷ Profesor de istorie și geografie, Samuil Isopescu a preluat gestiunea bibliotecii gimnaziale pe 16 septembrie 1876, de la profesorul Kriz. A fost primul autor de manuale didactice în limba română cu caractere latine, contribuind la salvarea claselor paralele românești de la dispariție. Cf. S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 12/1897, f. 90.

⁹⁸ Licențiat al Facultății de Filosofie din cadrul Universității din Cernăuți (1879), după finalizarea studiilor liceale la gimnaziul din Suceava (1870), Animpodist Dașchievici a devenit doctor în filosofie la Universitatea din Viena (1881). A fost profesor de istorie și geografie la Gimnaziul Superior greco-oriental din Suceava (1880–1910), secretar al Societății culturale „Școala Română” din Suceava, membru fondator al Societății arheologice „Muzeul” din Bucovina, cu contribuții la cercetarea istoriei Sucevei, autor de manuale școlare și animator al vieții cultural-științifice din Bucovina. Cf. S.J.S.A.N., L.S.C.M., dosar nr. 12/1897, f. 10; I. Cernat, E. Lazarovici, *600 de ani de istorie ai satului Vama: studii și schițe monografice*, ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Iași, Editura PIM, 2009, pp. 531–532.

⁹⁹ În toamna anului 1904, istoricul Ion Nistor intra în corpul didactic al Gimnaziului Superior din Suceava. A predat istoria și geografia la clasele I și IV de limba germană și la clasa a 8-a paralelă românească. A fost dirigintele promoției 1906 a liceului sucevean, care a introdus clasele paralele românești la cursul superior al liceului, salvându-le astfel de la dispariție. Cf. S. Repta, „Schulnachrichten”, în *Jahres-Bericht des gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczawa, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1905–1906, passim*.

¹⁰⁰ Sfârșitul etapei clasice din existența bibliotecii gimnaziului sucevean și mare parte din perioada interbelică, până la marea criză economică din anii '30, a fost gestionată de profesorul dr. Victor Morariu. Născut pe 12 februarie 1881 în Toporăuți, județul Cernăuți, cu studii secundare începute la Cernăuți și finalizate cu distincție la Suceava, în anul 1899, absolvent al Facultății de Litere din cadrul Universității din Cernăuți, Victor Morariu a intrat în învățământul secundar la liceul din Suceava ca profesor de limba germană și limba și literatura română (1905–1931). A fost director al gimnaziului între 1917 și 1918 și custode al bibliotecii profesorilor pentru 21 de ani, în 1907–1929. Cf. V. Burduhos, „Raportul directorului”, în „Anuarul Liceului «Ștefan cel Mare» din Suceava, publicat la finele anului școlar 1930/31 de Vasile Burduhos, directorul liceului”, Suceava, Tipografia Hermann Beiner, 1931, pp. 46–47.

profesorul de limbi clasice dr. Eusebie Popovici (1903–1904) – absolvent al liceului, promoția 1882, autor de manuale școlare pentru clasele paralele românești; viitorul istoric dr. Ion Nistor (1904–1905); profesorul de limba latină și limba greacă și director al liceului în anul 1918, George Palamarciuc (1909–1912).

Activitatea bibliotecarilor și custozilor a fost una de voluntariat până în anul 1896, când Consistoriul a aprobat remunerarea bibliotecarului școlii din resursele Fondului bisericesc al Bucovinei¹⁰¹.

Regulamentul de organizare și funcționare al bibliotecii era stabilit de bibliotecar împreună cu directorul liceului, conform legilor disciplinare pentru școlile medii din provincie, hotărâte în ședința Consiliului școlar al Bucovinei din 6 mai 1806, aprobate de Ministerul de Culte și Instrucțiune la sfârșitul secolului al XIX-lea, prin Decretul nr. 1393, din 14 iunie 1896¹⁰². Studenții aveau acces la biblioteca elevilor pentru „studiu privat și pentru lectura de petrecere”¹⁰³.

Lectura privată a elevilor trebuia îndrumată de profesorul de specialitate. Consultarea cărților din biblioteca profesorilor era permisă elevilor „demni de încredere”, în mod excepțional, numai cu aprobarea directorului¹⁰⁴. Împărțirea cărților la elevi a intrat în atribuția bibliotecarului sau a profesorilor diriginți, care monitorizau atent lectura elevilor din primele clase gimnaziale, deoarece aceștia „nu erau încă apti pentru o lectură independentă și folositoare”¹⁰⁵. Elevii trebuiau să suporte integral contravaloarea refacerii stucturii cărților împrumutate pe care le-au deteriorat; utilizatorul bibliotecii care a pierdut cartea împrumutată trebuia să o înlocuiască cu aceeași carte (același titlu, același autor) și să suporte contravaloarea achiziției¹⁰⁶.

Din anul 1882, au fost interzise în școli cărțile care puteau degrada respectul pentru religie, atașamentul față de dinastie, sentimentul patriotic și respectul față de instituțiile statului, conform Ordonanței Ministerului Culturii și Educației nr. 315, din 12 iulie 1875, completată cu decizia nr. 13 456, din 3 ianuarie 1882. Lecturile private ale elevilor, stabilite în conferințele corpului didactic, trebuiau îndrumate și evaluate periodic de profesori și prin lucrări scrise¹⁰⁷.

Registrele de inventar și cataloagele bibliotecii erau documente obligatorii¹⁰⁸ și trebuiau ținute regulamentar, pentru a fi verificate de inspectorul școlar¹⁰⁹.

¹⁰¹ F. Moraru, C. Dominte, *op. cit.*, pp. 22–23.

¹⁰² S.J.S.A.N., L.S.C.M, dosar nr. 1/1922, f. 316, original. Legile au fost tipărite în limba română în anul 1918, la Cernăuți, în Tipografia Universității „R. Eckhardt” (J. Brüll).

¹⁰³ *Ibidem*, f. 312v, original.

¹⁰⁴ *Ibidem*.

¹⁰⁵ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 18.

¹⁰⁶ S.J.S.A.N., L.S.C.M, dosar nr. 1/1922, f. 312v, original.

¹⁰⁷ Ministerium für Cultus und Unterricht, „Erlass des Ministers für Cultus und Unterricht vom 3. Jänner 1883, Z. 13456 ex 1882”, în *Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht. Jahrgang 1883*, Wien, Verlag des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht, 1883, p. 6.

¹⁰⁸ S.J.S.A.N., L.S.C.M, dosar nr. 4/1861, ff. 1–83.

¹⁰⁹ Ministerium für Cultus und Unterricht, p. 6.

Inventarele erau întocmite anual și menționau stocurile și noile achiziții. Înregistrarea cărților putea fi generală, însă registrul inventar trebuia să cuprindă toate operele, ordonate după scop și înregistrate cronologic, după data intrării în bibliotecă. Datele înregistrate pentru fiecare carte trebuiau să fie exacte și să conțină numărul de exemplare, valoarea în florini și creștari austrieci, starea cărții – „bună, mediocră sau proastă”, note privind achiziția cărților (cumpărătură, donație etc.), numărul de volume „aruncate la deșeu” (casate) în timpul anului școlar, conform regulamentului, situația la sfârșitul anului școlar – „bună, mediocră sau proastă”¹¹⁰. Bibliotecarul avea libertatea de a alege forma inventarului, tipul și numărul cataloagelor. Aranjarea cărților la raft nu a fost reglementată¹¹¹.

Structura registrului inventar aleasă în anul 1866 de către profesorul Dimitrie C. Isopescul, custodele bibliotecii, era sumară, înregistrându-se doar autorul, titlul operei și numărul de volume¹¹². Dimitrie C. Isopescul a catalogat colecțiile bibliotecii în opt clase: Filologie latină, Literatură și filosofie, Literatură recentă și filosofie, Filologie greacă, Filologie recentă, Istorie și geografie, Matematică, Științe naturale. Remarcăm absența clasei Limba și literatura română. Publicațiile românești au fost catalogate astfel: *Stenografia română*, de Demetriu Racuciu (Sibiu, 1864) – la clasa Literatură recentă și filosofie; opera lui Timotei Cipariu – la clasa Filologie recentă (*Crestomație sau Analecte literare*, Blaj, 1858; *Elemente de limba română*, Blaj, 1854; *Compendiu de gramatica limbei române*, Blaj, 1862; *Elemente de poetică, metrică și versificațiune*, Blaj, 1860) și *Hronicul romano-moldo-vlahilor*, de Dimitrie Cantemir (Iași, 1835) – la clasa Istorie și geografie¹¹³.

Dezvoltarea continuă a colecțiilor bibliotecii și diversificarea clasei Limbă și literatură a impus o nouă clasificare a fondului de carte. Au fost introduse noi clase, printre care și Limba și literatura română. Cele 20 de clase decelate de profesorul Johann Kriz sunt: A. Woerterbücher und Encyklopaedien, B. Lateinische Philologie, C. Griechische Philologie, D. Geschichte, E. Geographie, F. Deutsche Sprache und Literatur, G. Romaenische Sprache und Literatur, H. Slavische Sprache und Literatur, I. Italienische Sprache und Literatur, K. Franzoesische Sprache und Literatur, L. Philosophie – Paedagogik und Didaktik, M. Mathematik und Physik, N. Naturwissenschaften, P. Bilder, R. Zur Methodik gehörige Schriften, S. Allgem. Sprachl., T. Theologie, U. Jurisprudenz, V. Verschiedene andere Werke und Schriften, Y. Englische Sprache¹¹⁴. Indicele de clasificare era exprimat prin litere¹¹⁵. La intrarea în inventarul bibliotecii, cartea primea două numere de ordine: un număr în inventarul general și unul în cadrul clasei. Cota cărții era formată din numărul de inventar și semnătura locală (sau codul de identificare), alcătuită din litera clasei urmată de numărul curent primit la intrarea în cadrul clasei¹¹⁶.

¹¹⁰ S.J.S.A.N., L.S.C.M, dosar nr. 3/1870, f. 4.

¹¹¹ F. Grassauer, *op. cit.*, pp. 18–20.

¹¹² S.J.S.A.N., L.S.C.M, dosar nr. 4/1861, ff. 1–83.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*, dosar nr. 12/1897, ff. 1–122.

¹¹⁵ *Ibidem*.

¹¹⁶ F. Grassauer, *op. cit.*, p. 22.

Concluzii

Încheind perioada austriacă a existenței bibliotecii Colegiului Național „Ștefan cel Mare” Suceava, putem concluziona că această instituție de cultură, întemeiată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a contribuit semnificativ la menținerea unității naționale în Bucovina aflată sub ocupație austro-ungară, prin promovarea și conservarea limbii române și a identității culturale românești.

Constituită în anul 1860, cu 48 de titluri de cărți în limba germană și cu cinci titluri de cărți românești pentru studiul disciplinelor Limba română și Religie ortodoxă, cu o creștere medie anuală de 135,69 de volume, biblioteca gimnaziului sucevean a devenit deținătoarea unei colecții care, pe lângă operele scriitorilor antici, memorii, cronici și biografii, albume cu fotografii din domeniul artelor plastice, operele scriitorilor clasici moderni, tezuriza și cărți valoroase prin vechimea, raritatea, tehnica executării. Înainte de Primul Război Mondial, Biblioteca Gimnaziului din Suceava deținea aproximativ 11 000 de titluri în două-trei exemplare (cca 7 000 de titluri în biblioteca profesorală și cca 4 000 de titluri în biblioteca elevilor).

Colecțiile speciale tezurizate, adunate cu sârguință de profesorii liceului, de elevi și absolvenți, însemnările manuscrise, casele de editură și tipografiile reprezentate, oferă date valoroase privind circulația cărților în Europa și între provinciile românești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, precum și importante informații pentru istoria culturii și a învățământului românesc.

ANEXĂ

Descrierea cărților vechi

Specimen de catalog

Carte veche românească (1794–1830)

1794

I. GRACIÁN Y MORALES, Baltasar, *Critil și Andronius*, traducere de Gherasim Clipa, Iași, Tipografia Mitropoliei, 1794.

1. <KRITIL | ȘI ANDRONIUS. | Acuma întâi tipărită, în zilele pre luminatului, și | pre înălțatului Domnului nostru, MIHAIU KONSTANDIN ȘUȚUL VOEVOD. | Ku mila lui Dumnezeu, Domn țării Moldaviei | Ku blagoslovenia, și toată keltuiala, Preosfinții sale | kiriu kir, IACOB ARHIEPISCOP, și | mitropolit Moldaviei. | Pre cât sau putut tălmăci noao kapete până acum, | de pre limba grecească, pre limba noastră moldovenească. | Sau dat în tipariu, în Tipografia preosfinții sale, cea | din

nou făcută, în Sfânta Mitropolie, în Iași. | Anulu dela Hr., 1794. | Sau tipărit de popa Mihalake Tipograf. | Și de Gherasim Erodiacon Tipograf.>

4086; 8 R(016)/C 86 (6634; Sign. A. 296b, G. 841).

[2] f., 108 p., 2⁰ (215×300) 35 R

Cuprinde: Întâia parte: Pentru tinerețe. Sau cea dinu tâiu vârstă a omului. – f. 1–108. Capu întâi. Critilu fiindu aruncatu întrunu ostrovu, află pe Andrinusu, cari îi povestește a sa minunată întâmplare (1–8). – Capu aldoilea. Marea praveliște a omului (9–17). – Capu altreilea. De frumusețea firii (18–28). – Capu alu patrule. Nălucirile vieții (29–42). – Capu alu cincile. La ce dinu tâiu intrare înlume (42–52). – Capu alu șasele. Caracterulu veacului (52–66). – Capu alu șaptele. Fântâna Amăgiriloru (66–86). – Capu alu optule. Istorie pentru Artemi (86–93). – Capu alu noule. Anatomia morală a omului (94–108).

Descriere: carte incompletă (lipsesc primele două foi liminare). Identificată după exemplarul aflat în colecțiile speciale de la B.C.U. Cluj-Napoca, disponibil online; tipar negru, 35 de rânduri pe pagină, prima literă din text este ornată; legătură nouă, coperte din carton multistratificat învelit în hârtie marmorată în tonuri de negru cu verde; cotor și colțuri îmbrăcate în pânză neagră; hârtie cu filigran; tranșe marmorate; corpul cărții prezintă consolidări empirice; pe prima pagină, frontispiciu în trei rânduri paralele, un rând de cruciulițe încadrat de două șiruri cu flori; pe fiecare pagină de text, vinieta fitomorfă (trei grupe cu câte trei flori); limba: română, text cu caractere chirilice românești; proveniență: necunoscută; însemne de proprietate: ștampilă dreptunghiulară „Liceul Ștefan cel Mare» Suceava, biblioteca profesorilor” (forțat 1, p. 1); însemnări manuscrise: Critil și Andronius^[C-0] este a me, a lui Ioan Țurcan cleric^[C-1] din Seret. Și este dăruită de^[C-2] Moșul meu, Macarie Arhimandrit^[C-3] și egumen Sfintei Mănăstiri pângărați^[C-4] spre pomenire vecinică^[C-5] iară furându cinea^[C-6] să fie afurisit de Soborul de la^[C-7] Nicheia și să margă întrun loc cu Iuda^[C-8] mai mult nu zic, spre aceasta iscălesc^[C-9]. Se dă la Seret la 30 ghenar 807 Ioan Țurcan cleric^[C-10]; Această carte^[C-11] ea se numește Critil și^[C-12] Andronius^[C-13] este apoi iscălitului^[C-14] dăruită de fiica a răpăusatului^[C-15] Ioan Țurcan paroh din Vatra^[C-16] Dorna spre a lui vecinică pomenire^[C-17]. Iară cine a îndrăzni a o fura să^[C-18] fie supt canonisirea Sfinților^[C-19] 318 părinți dela Soborul din Nicheia^[C-20] și ne iertat de Dumnezeu^[C-21]. Ciocănești la 14/29 iulie 1846^[C-22] Gheorghie Zugrav, Preot.^[C-23] (f. 1r–17r). Bibliografie: BRV II (574): 359–361; BRV IV: 574.

1820

II. Florian, Jean-Pierre Clairs de, *Istoria lui Numa Pompilie*, traducere de Alexandru Beldiman, tomul I, Iași, 1820.

2. <ISTORIA | LUI | NUMA POMPILIE | AL DOILEA KRAIU | AL ROMII. | Tălmăcită din Limba Franțuzească, de | DUMNEALUI POSTELNICUL |

ALEXANDRU BELDIMAN. | Și dată și în Tipariu ku a Dumisale | kieltuială, Spre podoaba Limbii Românești, | și îndeletnicirea Patrioților. | În zilele Prea Luminatului și Prea Învăța-|tului nostru DOMN, al Moldaviei. | MIHAIL GRIGORIU ȘUȚUL VOEVOD. | Întru al doilea an al Domniei Înălțimii sale. | La Anul 1820.>

8206; 9(371)/P 77 (2707, Sign. D. 179)
3–192 p., 4⁰ (195 × 150), 27 R

Pe prima pagină din text este scris: „lui Numa Pompilie | Numa Pompilie | Cap: 1. | Nu departe de împărția Kiurie, în țara sabineni-|lor, în mijlocul unii păduri foarte vechi, iaste | înălțată o capiște întru slava Dumnezeoaei Seres. | Ulmi și plopi de o vechime nepove-|stită, umbresc capeștea | aceasta. Pârăul Kiures, | după ce cu curgerea apii sale spală zidiurile zidi-|rii aceștia, să sloboade ca un șarpe înmulte încujbături, și măрге de adapă multe grădini a-|unor case împăstiate încoace și încolo, care | să văd a fi zidite înpreajma capeștii aceștia. | În tru aciaste locuri sfinte, și lăcașuri depăr-|tate, fieștecare preot a Dumnezeoaei, împreună | cu femeia, și cu toți copii săi, petrec zilele | întru rugăciune, întru lucrarea pământului, și | întru desfătarea cea mai mare. Apărați, și o-|crotiții de cătră Dumnezeoal aceasta. Hrăniți | de rodurile pământului pe care ei lucrează, iubiți | de soțiile lor, care îi aduc spre fericire. Bine | cuvântați [...]”.

Descriere: Carte incompletă (lipsă coperte originale, foile liminare, pagina de titlu, Înainte cuvântare, Pricina înscurt), hârtie albă, dintr-un singur sort, fără filigran; Tomul I, cu titlul *Numa Pompilii al Doilea Craiu al Romii*, a fost identificat după exemplarul tipărit în anul 1820, aflat în colecțiile speciale din B.C.U. Cluj-Napoca (597744). Tomul întâi are paginile nr. 3–192 (lipsă foaia de titlu); corpul cărții a fost consolidat empiric în zona cotorului (p. 3–18), cu hârtie din pastă celulozică care prezintă atac stopat de insecte xilofage; legătură nouă; coperte din carton multistratificat cu învelitoare din hârtie marmorată în tonuri de negru cu crem, cotor din carton maro. La sfârșitul primului capitol, vinieta fitomorfă (50 × 25, p. 35); la sfârșitul capitolului al doilea, vinieta cu peisaj (40 × 22, p. 64); la sfârșitul capitolelor al treilea și al șaselea, vinieta fitomorfe (53 × 23, p. 94; 51 × 23, p. 192); greșeli de paginație: la cap. 4, filele 113–120 au fost numerotate 133–140; limba: română, text cu caractere chirilice românești; proveniență: necunoscută; însemne de proprietate: ștampilă rotundă „k. k. Gr.-or. Ober-Gymnasium in Suczawa” (p. 3, 19, 25, 47, 79); ștampilă ovală „Soțietatea Literariae a Junimii Rumâne Suceava” (p. 47); ștampilă dreptunghiulară „Liceul «Ștefan cel Mare» Suceava. Biblioteca profesorilor” (p. 3); Bibliografie: BRV III (1071), 328–330.

1822

III. BOBB, Ioan, *Dictionariu rumanesc, lateinesc si unguresc*, tomul I [A-L], Cluj, Tipografia Colegiului Reformaților (St. Török), 1822.

3. DICTIONARIU | RUMANESC, LATEINESC, | SI UNGURESC, | DEIN ORENDUIALA EXCELLENTII SALE | PREOSFINTITULUI | IOAN BOBB | EPISCOP FAGARASULUI ASEDIAT | SI CU VENITU CASSI CLERULUI TYPARIT | IN DOAO TOMURI. | TOM. I. | A-L. | IN CLUS | cu typariul Typografii Collegiumului Reformatilor | prin STEPHAN TÖRÖK 1822.

1597; 413=R=71=M/B60 (1527, Sign. A. 40a)
[2], 656 p., 8⁰ (230 × 155), 36 R

Cuprinde: Cuvent innainte. Vladeica Ioan Bob m. pr. – f. [2r]; Dictionarum | valachico-latinum | et hungaricum. [A-L]. – p. 1–656

Descriere: carte completă, hârtie albă dintr-un singur sort; tipar negru, text pe două coloane; 36 de rânduri pe pagină; ornamente tipografice liniare pe foaia de titlu și frontispicii stelate pe a doua filă liminară și pe prima pagină de text; prima literă din text „A”, ornată; vinieta sugerând o sulită pe f. [2v] (Chindriș 2016); legătură de epocă; coperte din carton multistratificat, cu învelitoare din hârtie marmorată în tonuri de maro; cotor și colțuri învelite în piele maro; pe cotor, ornamente în aur coloidal, cu numele autorului, titlul și numărul volumului; greșeli de paginatie: p. 68 numerotată 86, p. 78 numerotată 7 (Andriescu 2013a); limbă: română, latină; proveniență: donată de personalități ale Sucevei și de mai mulți elevi ai gimnaziului care au dorit să-și păstreze anonimatul (Anuar 1884, p.70); însemne de proprietate: ștampilă ovală „Sotietatea Literariae a Junimii Rumîne Suceava” (p. titlu, pp. 243, 656); ștampilă rotundă „K.k. Gr.-or. Ober-Gymnasium in Suczawa” (p. titlu, p. 1); ștampilă dreptunghiulară „Liceul «Ștefan cel Mare» Suceava. Biblioteca profesorilor” (forzaț 1r mobil, p. titlu, f. 2); însemnări manuscrise: „colega | Dela Samuila Ianovicî. | 25/2 865. Ilie Pantasi | III” (coperta 1, verso, tuș negru); Bibliografie: BRV III (1150), 391–393.

1826

IV. ALEXI, Joannis, *Grammatica dacoromana sive valachica*, Viena, Geistinger, 1826.

4-5. GRAMMATICA | DACO-ROMANA | SIVE | VALACHICA | LATINITATE DONATA, AUCTA, AC IN HUNC | ORDINEM REDACTA | OPERA ET STUDIO | JOANNIS ALEXI | CLERICI ALMAE DIOECESEOS G. R. C. MAGNO-VARADINENSIS | IN CAESAREO REGIO CONVICTU VIENNENSI ALUMNI | THEOLOGI ABSOLUTI. | VIENNAE | APUD BIBLIOPOLAM JOSEPHUM GEISTINGER. | 1826.

Cuprinde: Praefatio ad Candidum Lectorem (III–VIII); Conspectus Grammaticae Daco-Romanae sive Valachicae (IX–XX); Pars Prima. De Orthoepia, et Orthographia

(3–23); Pars Secunda. Etymologia (24–175); Tabella quatuor Conjugationum Regularium, prout etiam Temporum in escu. Tempora Simplicia. Zur Seite 96 (inserată între p. 96–97); Pars Tertia. De Syntaxi (176–218); Appendix. De Prosodia (218–221); Vocabularium Romanescu si Latinescu (222–269); Dialogi (270–313); Glume și Istorii iscusite (313–318); Fabulele lui Esopu quele mai alese (319–336); Errata (337–338); Index nominum D. D. Praenumerantium (339–347).

Ex. 1

1828; 4R-5/A 38 (3880, Sign. G. 111)

XX, 347 p., [1] (207 × 140), 28-41 R (170 × 98)

Descriere: carte completă; hârtie albă, dintr-un singur sort; conține o anexă nenumărată, intercalată între paginile 96 și 97, cu titlul: „Tabella quatuor Conjugationum Regularium, prout etiam Temporum in escu. Tempora Simplicia” însemnată „Zur seite 96”, nemenționată în BRV (Andriescu 2013a); tipar negru, 29 de rânduri pe pagină (Chindriș, 2016, menționează număr variabil de rânduri pe pagină, până la maxim 41); legătură nouă; coperte din carton multistratificat învelit în hârtie marmorată în tonuri de maro; cotor din pânză crem neornamentată, fără inscripții; greșeli de paginatie (nemenționate în BRV): p.141 numerotată 241, p. 307 numerotată 367 (Andriescu 2013a); stare bună de conservare; limbă: latină, română, text cu caractere latine; proveniență: donată de personalități ale Sucevei și de mai mulți elevi ai gimnaziului care au dorit să-și păstreze anonimatul (Anuar 1884, p. 71); donată de elevul Ilie Pantasi din clasa a V-a, conform semnăturii de pe pagina de titlu; însemnări manuscrise: „Ilie Pantasi <cl.> V.” (p. titlu; tuș negru); însemne de proprietate: ștampilă rotundă „k.k. Gr.-or. Ober-Gymnasium in Suczawa” (forțat 1v, p. titlu); ștampilă ovală „Soțietatea Literariae a Junimii Rumîne Suceava” (titlu, p. 347v); ștampilă dreptunghiulară „Liceul «Ștefan cel Mare» Suceava. Biblioteca profesorilor” (p. titlu).

Ex. 2

1829; 4 R-5/A 38 (Sign. G. 1592)

XX, 347 p., [1] (207 × 140), 28–41 R (170 × 98)

Descriere: carte completă; hârtie albă, dintr-un singur sort; conține o anexă nenumărată, intercalată între paginile 96 și 97, cu titlul: „Tabella quatuor Conjugationum Regularium, prout etiam Temporum in escu. Tempora Simplicia”, nemenționată în BRV (Andriescu 2013a); tipar negru, 29 de rânduri pe pagină (Chindriș 2016 menționează număr variabil de rânduri pe pagină, până la maxim 41); legătură nouă; coperte din carton multistratificat învelit în hârtie marmorată în tonuri de maro; pe cotorul din pânză crem ornamentată este inscripționat titlul cărții „Alexi. Grammatica Valachika”, încadrat de ornamente fitomorfe stilizate; greșeli de paginatie: cartea are greșeli de paginatie (nemenționate în BRV): p. 141

numerotată 241, p. 307 numerotată 367 (Andriescu 2013a); restaurări empirice cu hârtie celulozică, la partea superioară, în tot corpul cărții; hârtie îmbrunită și puternic fragilizată, cu potențial risc de pierdere; limbă: latină, română, text cu caractere latine; proveniență: necunoscută; însemne de proprietate: ștampilă rotundă „Liceul ortodox «Mitropolitul Silvestru» Cernăuți” (titlu, III); ștampilă rotundă „Gr. Or. Ober-Realschule in Czernowitz” (titlu, p. 101); ștampilă dreptunghiulară „Biblioteca profesorilor” (titlu), ștampilă dreptunghiulară „Lehrer-Bibliothek gr.-or. Oberrealschule in Czernowitz. Inv. 588/ 1355/ 1445, Sign. VI.d.5” (coperta 1v, etichetă albă); însemnări manuscrise: forțaț 1r, tuș negru, mss în limba germană; Bibliografie: BRV III (1266), 482–484.

V. STAGHIRITUL, Atanasie, *Prescurtarea istorii universale*, vol. 1, București, Privileghiata Tipografie, 1826.

6. PRESCURTAREA | ISTORII UNIVERSALE. | Tălmăcită după cea elinească în limba noastră | românească, și închinată la iubitorul de neam, | marele Dvornic și Vistier al Prințipatului | Valahiei | DOMN MIHAIL DIMITRIE GHICA. | Cu a căruia osârdie și cheltuială s-au tipărit | spre trebuința Școalelor noastre și obștescul | folos al neamului românesc | de | Cuviosul Igumen al Mănăstirii | Sfantului Ioann din București | KIR GRIGORIE. | TOMU I. | Și dată în tipar la Privileghiata Tipografie din | BUCUREȘTI. | Supt Eforia Dumnealor Boerilor Răducanul Clinceanul Biv Vel | Stolnic, și Dimitrache Topliceanul Biv vel Serdar. | 1826.

7292; 9(498)09/G 84

12 p., 340 p., [1] f. (210 × 160), 23 R

Cuprinde: Închinarea și prefața (3–12; numerotare chirilică); intrarea în istoria universală (1–5); dela Zidirea Lumii pînă la despărțirea oamenilor (5–11); Începutul neamurilor (11–19); Întîia parte. Istoria Sfântă (19–122); Partea a doa. Istoria Lumească a celor mai vechi Neamuri (123–340); Îndreptarea greșalelor, ce sau greșit cu vederea într această carte [340v]

Descriere: carte completă; hârtie albă, dintr-un singur sort; tipar negru; 25 de rânduri pe pagină; legătură de epocă; coperte din carton multistratificat, învelit în hârtie marmorată în tonuri de maro și roșu; cotor pe patru nervuri fals profilate, învelit în piele de culoare maro, iar colțurile, în pânză neagră; pe cotor, titlul cărții și numărul volumului; tranșe marmorate; vignetă triunghiulară, cu vas de flori (90 × 85; p. 122, la sfârșitul primei părți); **limbă:** română, text cu caractere chirilice românești; proveniență: necunoscută; **însemnări manuscrise:** pe pagina de titlu, cu cerneală albastră „Prescurtarea ist. universale”; însemne de proprietate: ștampilă rotundă „Liceul «Aron Pumnul» Cernăuți. Biblioteca profesorilor” (coperta 1v, forțaț 1r, p. titlu, pp. 35, 101, 145, 201, 301, forțaț 2r); ștampilă

rotundă „Soțietatea pentru cultura și literatura română în Bucovina” (titlu, p. 101); etichetă albă dreptunghiulară „Biblioteca Soțietății pentru cultura și literatura română în Bucovina, nr. 579, Sign. V.E.g.” (coperta 1v); ștampilă dreptunghiulară „Biblioteca profesorilor. Sign. D 1025” (forzaț 1v mobil); Bibliografie: BRV III (1278), 495–499.

1828

VI. THEODORIT, Episcop al Cirului, *Cuvinte zece...*, traducere de Mitropolitul Grigorie, București, Tipografia Mitropoliei, 1828.

7. <ALE PRAEFERICITULUI | THEODORIT | Episcopul Cirului | Cuvinte zece pentru Dumnezeiasca Pronie. | Care | acum întâi sau tipărit după | venirea armiei preaputernicului și | a toată pravoslaviia apărătoarei | împărății a toată Rosia. | Cu blagoslovenia celui de acum | Mitropolit al Ungrovlahiei | KIRIU GRIGORIE. | De carele s-au și tălmăcit. | În București | În Tipografia Sfintei Mitropolii | La anul 1828. | De Mathei Băbeanul Tipograful.> [chirilică]

608; 28/T 59 (5123, Sign. T. 35)
[2], 268 p., 8⁰ (205 × 125), 26 R

Cuprinde: Cătră cititori [2r]; Scară a cuvintelor celor pentru Dumnezeiasca Pronie [2v]; Ale prea fericitului și prea înțeleptului Theodorit episcopul Cirului. Cuvinte pentru pronie (adecă pentru purtarea de grijă a lui Dumnezeu) (1–268); Povestire dela Ceriu, și dela Soare, și dela Lună, și dela celelalte Stele. Cuvânt 1 (1–24); Povestire dela aer, și dela pământ, și dela mare, și dela râuri, și dela izvoare. Cuvânt 2 (24–40); Povestire dela alcătuirea trupului omenească Cuvânt 3 (40–63); Povestire dela minunile cele omenești și dela meșteșugurile cele aflate, Cuvânt 4 (64–84); Povestire dela supunerea dobitoacelor celor necuvântătoare, Cuvânt 5 (85–109); Cum că slugi afli și stăpâni, de folos iaste vieții omenești, Cuvânt 6 (110–134); Cum că și bogăția și sărăcia sânt de folos înviața aceasta, Cuvânt 7 (134–162); Cum că pre cei ce au bună socoteală, nici a sluji ei la răi stăpâni nui vatămă, Cuvânt 8 (163–199); Cum că nu iaste fără de roadă osteneala dreptății, măcar de și înviața aceasta nu să arată: Și pentru înviere, din socoteale firești, Cuvânt 9 (199–228); Cum că dintru început D<u>mnezeu nu numai de Iudei, ci și de toți oamenii au purtat grijă: Și pentru înomenirea Mântuitorului, Cuvânt 10 (228–268).

Descriere: Carte incompletă (lipsă pagină titlu); identificată după BRV; tipar negru; 26 de rânduri pe pagină, paginație chirilică; prefață cu frontispiciu floral și inițială ornată; pe verso, „Scara cuvintelor celor pentru Dumnezeiasca Pronie”; pe fila următoare, un frontispiciu (90x40) cu frunze stilizate, cruce și biserici, flancate de două flori în medalioane rotunde; inițială „L”, ornată cu reprezentarea

Prorocului Daniil, cu biserică, peisaj și cu „Ochiul cel atoaate văzător”; inițiale ornate fitomorf pentru fiecare capitol; colontitluri încadrate de viniete florale, pe fiecare pagină; legătură de epocă; coperte din carton multistratificat, cu învelitoare din hârtie marmorată în tonuri de maro și verde; cotor și colțuri învelite în piele maro; pe cotor, etichetă din hârtie albă cu numele autorului, titlul și signatura, „Teodorit, zece cuvinte. T 35” (tuș negru); limbă: română, text cu caractere chirilice românești; Proveniență: necunoscută; însemne de proprietate: ștampilă rotundă „K.k. Gr.-or. Ober-Gymnasium in Suczawa” (p. 1, 34); ștampilă dreptunghiulară „Liceul «Ștefan cel Mare» Suceava. Biblioteca profesorilor” (p. 1r); ștampilă ovală „Soțietatea Literariae a Junimii Rumâne Suceava” (p. 134, 268); însemnări manuscrise: „Ale preafericitului și prea înțeleptului Theodorit episcopul Kyrului, cuvinte pentru pronie” (coperta 1v, cerneală albastră, scris între 1959–1960); „Euftimii^[p.262] Constantinu^[p.263]” (chirilică); bibliografie: BRV III (1380), 603–604.

1831

VII. COSTACHE, Veniamin, *Funie sau Frânghie întreită*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1831.

8. <FUNIE | SAU | FRINGHIE | ÎNTREITĂ | Tălmăcită din grecească în romanodachicească | sau moldovenească. | DE | SMERITUL KIRIU KIIR. | VENIAMIN KOSTAKI | MITROPOLIT SUCEVII ȘI | MOLDAVIEI | Și acum întâeăș dată tipărită, cu toată | cheltueala Preosfinției Sale, spre folosul de | obște al neamului. | În tipografia S. M. În Iaș 1831. | Grigorie Iconom ostenitoriu.>

539; 28/F 87 (1253, Sign. T. 88)
336 p., [2] f., (175 × 130), 25 R

Cuprinde: Cercetări pentru Arătarea cea (esotiricească) din lăuntru a Hristianismului. Înainte înălțătură (3–18); Protasul (punerea înainte) 1. Să află la noi o Carte ce să poartă între noi, cartea să numește Noul Testament (18–24); Protasul 2. Cumcă noauă, cumcă covârșitoare și preaînalte sânt dogmele Evangheliei (24–49); Protasul 3. Săvârșirea și covârșirea hristianicescului Moral, mai presus de toată astă moralicească Sustimă (49–93); Simperasma. Încheierea socotițelor (94–106); Înpotriviri și întâmpinări (107–161); Evangheliceasca dovadă, întru care searată de sineș crezământul stăpânirii D<u>m<ne>zeeștilor evanghelii, și adevăriciunea mărturiei sfințiților evangheliști (161–279); Învoirea, sau unirea (280–281); Ghenealoghia (282–285); Iisus (286–336); Îndreptarea greșalelor [337v, 338r].

Descriere: Carte incompletă, lipsă pagină titlu; tipar negru; 25 de rânduri pe pagină; legătură de epocă; coperte din carton multistratificat cu învelitoare din hârtie verde imprimată; cotorul pe șase nervuri fals profilate, învelit în piele maro

ornamentată; pe cotor, etichetă roșie cu titlul cărții, cu scriere chirilică: „Frînghie întreită”; lacune de material la cotor și în corpul cărții; pete de etiologie diferită; limbă: română, text cu caractere chirilice românești; proveniență: necunoscută; însemnări manuscrise: pe coperta 1v, cu creion negru, însemnarea „Funie întreită | împotriva mincinoșilor bântuitorilor neprihănitei biserici | cei întru Iisus Christos”, locul și anul însemnate cu culoarea roșie: „Iași 1831”; însemnări manuscrise cu tuș negru, în corpul cărții: „-----^[p.3] -----^[p.5] această^[p.7] Donai eu^[p.9] săi dea^[p.11] înțelepciune^[p.13] cini a ceti^[p.15] întrânsa^[p.17] Iuni 17. an 1850; Euftimii Con<stantinu>: (ss)^[p.19], Euftimii Constantinu^[p.95]”, însemne de proprietate: șampilă rotundă „K.k. Gr.-or. Obergymnasium in Suczawa” (p. 9); șampilă ovală „Soțietatea Literariae a Junimii Rumâne Suceava” (p. 161); șampilă dreptunghiulară „Liceul «Ștefan cel Mare» Suceava. Biblioteca profesorilor” (p. I, 101, 201); Bibliografie: BRM I-1984, 2174.